

ויהי לי שור וחמור

על שותפות היצר הרע בעבודת ה'.

(1) ספר בראשית פרק לב

וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו ארצה שעיר שדה אדום:

(ד) וניצו אתם לאמר פה תאמרון לאדני לעשו פה אמר עבדך יעקב עם לכן גרתי נאחר עד עתה:

(ה) ויהי לי שור וחמור צאן נעבד ושפחה נאשלקה להגיד לאדני למצא חן בעיניך

(55) ילקוט שמעוני בראשית - פרק לב - המשך רמז קל

דבר אחר ויהי לי שור וחמור שור זה יוסף דכתיב בכור שורו הדר לו חמור זה יששכר דכתיב יששכר חמור גרם ובן בנו של יוסף עומד לכלות את עמלק דכתיב ויחלוש יהושע וגו' ובניו של יששכר יודעים מה הקב"ה עושה בעולמו שנאמר ומבני יששכר יודעי בינה לעתים. וצאן אלו ישראל שנאמר ואתן צאני. ועבד זה דוד שנאמר אני עבדך בן אמתך. ושפחה זה אביגיל שנאמר הנה אמתך לשפחה. במדרש ויהי לי שור וחמור. שור זה יוסף וחמור זה יששכר וגו'. עוד אמרו, שור זה משיח בן יוסף, שנאמר בכור שורו הדר לו, וחמור זה משיח בן דוד שנאמר עני ורוכב על החמור"ר.

' אור תורה' לרב המגיד ממעזריטש

הנה אמרו רז"ל על פסוק ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף וגו', שנולד שטנו של עשו, שנאמר והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש. והנה אמרו רז"ל, אש בלא להבה אינו הולך למרחוק. ואפשר שזה רומז עפ"י מ"ש רז"ל איזהו גבור הכובש את יצרו. [וידוע שיש ב' מיני יצר הרע, כמבואר במקום אחר.] הא' הוא המחממו לעבירה ח"ו, והב' המבטל [אותו] מלקיים מצות עשה. וכנגדם ברא הקב"ה תבלין שהוא התורה והמצות, כמ"ש רז"ל אם פגע בך וכו' משכהו לבית המדרש, ויעסוק בתורה בדחילו ורחימו, ובזה יכול הוא לכבוש את שניהם.

(ואומרם) [ואמרו רז"ל] אם ברזל הוא מתפוצץ ואם אבן הוא וכו', לא דברו אלא מסוג יצה"ר המבטל ממצות עשה, [ר"ל] שהוא מכביד את איברי האדם וגופו כברזל וכאבן ומרשלו מלקיים מצות עשה. ונגד זה היצר הרע אמרו רז"ל יתגבר כארי לעשות רצון אביו שבשמים, היפך שמכבידו ומרשלו, רק יעשה רצון בוראו, הוא מצות עשה, בגבורה ובהתלהבות גדולה.

ובמקום אחר אמרו רז"ל עצל ונשכר, ר"ל שצריך אדם להיות עצל מלעבור ח"ו על לא תעשה, כמ"ש אמר עצל (ארי ברחובות) [גו' ארי בין הרחובות], כלומר יצר הרע הנמשל לארי. וזה האדם נמשל לכן שיש לו געגועים ואהבה יתירה אל אביו, ואינו רוצה לזון מפני אביו אפילו פסיעה א' לחוץ. כך האדם הצדיק הוא תמיד במחשבות קדושות, ואינו בטל אפילו רגע א', ופשיטא שהוא עצל בזה מלעבור עבירה ח"ו. כי איך יעבור [עבירה] ח"ו, הלוא עביר"ה כשמה כן היא, שהוא עובר מאת פני אביו שבשמים, והוא אינו יכול להתפרד ולעזוב את אביו אף רגע כמימרא. ועצל כזה וודאי נשכר.

והנה ידוע כי העובד מאהבה יש לו התלהבות, והעובד מיראה אין לו התלהבות כל כך רק שהוא בוש ועובד את הבורא. והנה צריך לכל דבר להמתיקו בשורשו כידוע, והיה ראוי להגביר התלהבות נגד התלהבות היצר הרע, ומדת היראה נגד עצלות הבא מיצר הרע הב'. ולעיל אמרנו בהיפך. אך כי יש מדה המכריע בין ב' המדות, והוא דמיון האש בלא להבה שהיא ממוצע בין להבה, שהוא התלהבות, ובין העצלות, שהיא חומריות וכבדות.

והנה כל מגמת יעקב היתה להכניע קליפת עשו שהוא היצר הרע. וז"ש ויהי לי שור, ר"ל הגם שאף נגד מדתו, שהוא מדת אש השורף את הקש, לא תוכל לעמוד בוודאי, כי זאת המדה היא העיקרית המכניע שני סוגי היצר הרע, ומה גם יש לי חמו"ר, זה חומריות ועצלות מלעבור על ל"ת, זה יששכר, ר"ל לעצל כזה בוודאי יש שכר, עצל ונשכ"ר, כמ"ש רז"ל היושב בטל ואינו עובר עבירה מקבל שכר כעושה מצוה, וזהו יש שכר. כלומר, אעפ"י שאינו עושה מצוה בפועל, רק שהמניעה ועצלות הוא מחמת דבקו בהשם יתברך ב"ה, אף על פי כן מקבל שכר, ומכל שכן אם הוא עושה מצוה [בפועל] כמאמרה. ובפרט כשהוא עושה בהתלהבות גדולה, עושה פעולה בעליות העולמות [העליונים], כמ"ש רז"ל ישראל מפרנסים וכו'. וזהו כי ה' אש אוכלה הוא, ר"ל האש והתלהבות מהצדיק התחתון הוא אכילה ופרנסה למעלה, וזהו אש אוכלה, וזו ההתלהבות נקרא שרפים.

(16) ספר מגיד מישרים - פרשת וישלח

ויחץ את העם אשר אתו כו' לשני מחנות כלומר דעם צאן ובקר אינון מחנה חד, ואיהו מחנה דקדושה, וגמלים היינו מחנה תניינא, והוא מחנה דההוא סטרא, ברזא דבא נחש ורכב על גמל לאסטאה לחוה וברזא דהרואה גמל בחלום מיתה נקנסה עליו, ומשום הכי גבי ויהי לי שור וחמור לא אידכר גמלים משום דאינון לאו מסטרא דקדושה, והתם לא מיירי אלא במילי דסטרא קדושה,